

Lausunto

05.03.2025

Asia: VN/23654/2021/

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle arkistointilaiksi ja laiksi julkisen hallinnon tiedonhallinnasta annetun lain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Opetus- ja kulttuuriministeriö pyytää Jyväskylän kaupungilta lausuntoa luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle arkistointilaiksi ja laiksi julkisen hallinnon tiedonhallinnasta annetun lain muuttamisesta. Lausunto pyydetään antamaan vastaamalla lausuntopalvelu.fi:ssä julkaistuun lausuntopyyntöön viimeistään 11.3.2025.

Voimassa oleva arkistolaki (831/1994) on vanhentunut. Uuden lain tarkoituksena on varmistaa asiakirjallisen kulttuuriperinnön sekä tutkimuksellisesti arvokkaiden tietoaineistojen säilyminen ja saatavuus. Keskeisenä tavoitteena on digitaalisen arkistoinnin edistäminen julkishallinnossa ja digitaalisen tiedonhallinnan muutosten huomioiminen arkistoinnissa. Lain soveltamisala ja keskeiset määritelmät yhteensovitettaisiin viranomaisen asiakirjojen julkisuudesta annetun lain ja julkisen hallinnon tiedonhallinnasta annetun lain kanssa. Lailla selkeytettäisiin myös tietosuojalainsäädännön soveltamista yleisen edun mukaisessa arkistointitarkoituksessa tapahtuvaan henkilötietojen käsittelyyn. Julkisen hallinnon tiedonhallinnasta annettuun lakiin esitetään teknisiä, ehdotetun arkistointilain säännöksiin liittyviä muutoksia tiedonhallintaa koskevan sääntelykokonaisuuden selkeyttämiseksi.

Jyväskylän kaupungin lausunto:

Jyväskylän kaupunki kiittää mahdollisuudesta lausua asiassa ja pitää tavoitteita kokonaisuudessaan hyvinä ja kannatettavina. Uutta arkistointilakia on odotettu jo useita vuosia sekä sen sääntelyn ja käsitteiden yhdenmukaistamista muun lainsäädännön kanssa. Huomionarvoista on myös se, että arkistointi ja siihen liittyvät tiedon elinkaarenhallinnan vaatimukset nähdään osana tiedonhallinnan kokonaisuutta.

Huomiot esityksen keskeisimmistä tavoitteista

7 § Arkistoinnin suunnittelu. Viranomaisen on toteuttava arkistoinnin suunnittelu osana tiedonhallintaa. Lain perustelujen mukaan arkistoinnin suunnitelmallinen toteuttaminen edellyttää tietojärjestelmien määrittelyä ja suunnittelua siten, että järjestelmät mahdollistavat asiakirjallisen tiedon koko elinkaaren hallinnan sekä asiakirjojen, asiakirjallisten tietojen ja niihin liittyvän metatiedon säilymisen ja arkistoon siirtämisen. Ehdotetussa laissa ei annettaisi arkistoinnin hoitamista koskevalle suunnitelmalle erillistä nimeä, vaan se olisi lähtökohtaisesti osa tiedonhallintamallia. Nykyisessä arkistolaissa edellytetään arkiston-muodostussuunnitelman ylläpitoa. Pällekkäisistä kuvauksista on kannatettavaa luopua.

Tiedonhallinnan ja arkistoinnin lainsäädäntö erottelevat tiedon säilyttämisen alkuperäiseen käyttötarkoitukseen sekä tiedon arkistointivaiheen. Käytännössä arkistointitarpeet tulee kuitenkin huomioida jo viranomaisen asiakirjatiedon elinkaaren alkuvaiheessa. Tämä saattaa aiheuttaa ristiriitaa mm. kansallisen ohjeistuksen antamisen suhteen. Esitys tuo esiin digitaalisen tiedonhallinnan vaatimukset suhteessa perinteiseen arkistonhoitoon. Tarvitaan laajempaa osaamista sekä asiakirjahallinnon tarpeiden huomioimista esimerkiksi tietojärjestelmien suunnittelussa.

8 § Arvonmääritys. Viranomaisen tulee määritellä arkistoitavat asiakirjat ja tietoaineistot tutkimuksellisten tarpeiden perusteella. Arvonmäärityksen kohteena ovat kaikki viran-omaisen asiakirjat. Esitetyn mukaisesti toteutuessaan tämä voi lisätä viranomaisen tehtäviä. Lain kohdassa on useita kriteerejä, joiden perusteella arvonmääritys tulee toteuttaa. Organisaatiot voivat arvottaa aineistonsa eri tavoin tai resurssien puolesta erilaisista lähtökohdista, jolloin tutkimuksen tarpeisiin voisi jäädä hyvin eritasoinen tai jopa laiha otos. Nykykäytännön mukaisesti Kansallisarkisto päättäisi viranomaisen arkistoitavista asiakirjoista ja tietoaineistoista, jollei laissa ole säädetty toisin tai jos niistä ei ole aiempaa päätöstä (9 §).

Ehdotettavassa laissa säädettäisiin vastuusta arkistoinnin toteuttamisesta ja arkiston yllä-pidon perusteista (11 §). Kuntien velvollisuudet perustuisivat jatkossa lain nimenomaisiin säännöksiin tai Kansallisarkiston lain nojalla antamiin määräyksiin. Voimassa olevassa arkistolaissa säädetään kunnanhallituksen vastuusta arkistotoimen järjestämisessä. Hallituksen esityksen perusteluissa käsitellään asiaa kunnallisen itsehallinnon näkökulmasta. Lakiehdotuksessa ei ehdoteta säädettäväksi siitä, miten kunta järjestää hallintonsa lain velvoitteiden toteuttamiseksi, vaan että kunta päättäisi, miten se organisoii arkistointiin liittyvät tehtävät. Perusteluissa todetaan, että kuntien tiedonhallinnan ja asiakirjahallinnon järjestämisestä määrätään kuntalain (410/2015) 90 §:n mukaisesti valtuuston hyväksymässä hallintosäännössä. Kansallisarkistolle säädettäisiin määräysten toteuttamisen valvontaan liittyvä arviointitehtävä (22 §), joka vastaisi tiedonhallintalain mukaista tiedon-hallintalautakunnan arviointitehtävää. On nähtävissä suuri riski sille, että lain velvoitteita tullaan noudattamaan löyhästi ja kohdataan voimavarojen osalta haasteita vastuiden toteuttamiseksi.

14 § Muiden viranomaisten asiakirjojen siirtäminen kansalliseen arkistotietovarantoon. Lähtökohtaisesti tämä on kannatettava muutos, koska myös kunnille tulisi mahdollisuus siirtää arkistoaineistojaan kansalliseen arkistotietovarantoon. Tämä ei kuitenkaan poista organisaatioilta tarvetta hankkia ja kehittää omia säilytysjärjestelmiä. Aineiston välivaiheen säilyttäminen ja tietojen siirrot aiheuttavat kustannuksia sekä voivat aiheuttaa haittaa tiedon eheydelle ja käytettävyydelle.

Uuden arkistointilain sääntely koskisi koko julkishallintoa. Lakiesityksellä halutaan edistää ja selkiyttää viranomaisten sähköistä arkistointia. Julkishallinnon asiakirjoista arkistoidaan pysyvästi noin 5–10 %. Viranomaisten on kuitenkin vastattava asiakirjojensa tieto-turvallisesta säilyttämisestä ennen asiakirjojen siirtoa kansalliseen arkistotietovarantoon, huolehdittava arkistoinnin kannalta tarpeellisten metatietojen liittämistä arkistoitavaan asiakirjaan ja säilytettävä arkistoitavia asiakirjoja muuttumattomina, eheinä ja todistusvoimaisina. Kansallisen arkistotietovarannon kustannusvaikutukset tulevat näkymään kunnille vasta useiden vuosien kuluttua. Kunnilla on edelleen myös paperiarkistot hoidettavana ja niiden lakiehdotuksen 12 §:n mukainen osittainenkin sähköiseen muotoon muuttaminen vaatii runsaasti resurssia.

Korhonen Mirva
Jyväskylän kaupunki - Helena Reponen, asiakirjahallinnon päällikkö